

KRALINA HOBOTH KATALIN

SZLÁV ÉS NEM SZLÁV ANYANYELVŰ DIÁKOK SZLOVÁK NYELVI KÉPZÉSE¹

Szlovákiában az orosz–ukrán konfliktus következtében az utóbbi hónapokban jelentősen megnőtt az igény a szlovák nyelvi kurzusok iránt. A szlovákot mint idegen nyelvet korábban főként a Szlovákiában kisebbségben élő, más nemzetiségű beszélők tanulták (második, illetve idegen nyelvként), valamint a szlovákiai egyetemeken tanuló külföldi hallgatók, illetve külföldi munkavállalók vettek részt szlovák nyelvi képzésen. A háború következtében kialakult helyzetre reagálva azonban több oktatási intézmény, nyelviskola indított szlovák nyelvi kurzusokat az ukrain tanulók számára. A külföldi diákok képzése számos didaktikai kérdést is felvet: mely oktatási módszerek a leghatékonyabbak a szláv anyanyelvű, a nem szláv anyanyelvű diákok tanítása során, illetve milyen mértékben különbözik a külföldi, valamint a Szlovákiában élő kisebbségi tanulók szlovák nyelvi képzése.

A szlovák idegen nyelvként való oktatása az országban élő kisebbségek képzésének sarkalatos kérdése. A Szlovákiában élő kisebbségekkel szemben támasztott társadalmi elvárás az államnyelv magas szintű ismerete (vö. Vančo, 2017, 286). Az államnyelvet a kisebbségi iskolákban évtizedeken keresztül nem idegen nyelvként tanították, a 2015-től érvényes oktatási programban jelent meg először a diákok anyanyelvi háttérét is figyelembe vevő szemléletmód, illetve a szlovák idegen nyelvként történő oktatása (Vančo, 2017, 283–286). Az oktatásban használt tankönyvek, segédeszközök többsége még nem követi ezen szemléletmódot, viszont a külföldi diákok szlovák nyelvi képzésében alkalmazott módszerek, tankönyvek a kisebbségi diákok szlovák nyelvi oktatásában is útmutatóul szolgálhatnak.

A szlovák mint idegen nyelv oktatásának módszertani kérdéseivel a szakemberek elsősorban a szlovákiai egyetemeken tanulni szándékozó külföldi hallgatók nyelvi felkészítésével kapcsolatban kezdtek el foglalkozni. Nyelvi felkészítő kurzusok az 1960-as évektől indultak, kezdetben Szencen, majd Herlany községben. E kurzusok megvalósítását később a Comenius Egyetemen működtő, a külföldi diákok nyelvi és szakmai felkészítését biztosító intézet vette át (l. Pekarovičová, 2020, 22), 1966-tól pedig a Studia Academica Slovaca nyári iskola kezdett foglalkozni a külföldi diákok nyelvi képzésével (Pekarovičová, 2020, 23). A külföldi diákoknak jelenleg több oktatási intézményben, nyelviskolában van lehetőségük szlovák nyelvet tanulni.

A szlovák mint idegen nyelv oktatása során felmerül a kérdés, hogy milyen módszertani szempontok hatékonyak a szláv és nem szláv anyanyelvű tanulók képzése során, mely nyelvi jelenségek begyakorlására kell nagyobb hangsúlyt fektetnie a pedagógusnak, s a szláv nyelvek tipológiai hasonlóságának köszönhetően mely jelenségek nem igényelnek részletesebb magyarázatot. A képzés folyamán hatékonyan alkalmazható módszerek egyike lehet a kontrasztív nyelvoktatás, mellyel az elsőnyelvi ismeretekre építve az anyanyelv és a szlovák nyelv közti hasonlóságok és különbségek párhuzamba állításával segíthető a kommunikációs kompetencia gyorsabb fejlődése, valamint az ún. „hamis barátok“ jelenség elkerülése (l. Pekarovičová, 2020, 18). Az alaktani és szintaktikai hasonlóság ugyanis segíti a nyelvtanulást, az oktatói tapasztalatok alapján azonban sok esetben nehézséget, félreértést, félreértelmezést is eredményezhet: a tanulók megértik ugyan az egyes jelenségeket, viszont nem tudják őket alkalmazni. Az interferenciahatás a lexikális és fonetikai szinten egyaránt, valamint a nyelvtanban is megjelenik (Pekarovičová, 2020, 46–51).

A szlovák nyelvi kurzusok vezetése során fontos figyelembe vennünk a hallgatók nyelvi háttérét. Számos módszertani kérdés felmerül azzal kapcsolatban, hogy hogyan oktassuk a szlovák nyelvet, amennyiben a kurzust szláv és nem szláv anyanyelvű diákok egyaránt látogatják: mely nyelvi jelenségeket kell részletesebben magyaráznunk a kurzus minden tanulója számára, s a tananyag mely részeinél szükséges a nem szláv anyanyelvű hallgatókra több időt szánnunk, illetve ezt az időt milyen feladatokkal tudjuk kitölteni a szláv anyanyelvű diákokkal. Amennyiben a kurzus minden résztvevője szláv anyanyelvű, ez az oktató részéről szintén eltérő felkészülést, óravezetést igényel.

A szlovák mint idegen nyelv tanulásával, illetve tanításával kapcsolatos tapasztalatok felmérése kérdőíves módszerrel történt. A kérdőívet 16 tanuló és 4 oktató töltötte ki. A Szlovák Műszaki Egyetem Építőipari Karán tanuló külföldi hallgatók választható tantárgyként felvehetik a szlovák nyelvet három szemeszteren keresztül. A kurzust vegyesen látogatják szláv (főként ukrán, orosz) és nem szláv (pl. szír, német, svéd, afrikai stb.) hallgatók. A háború kitörését követően a kar indított szlovák nyelvi kurzust a háború elől menekülő ukrán diákok számára.

Felmérésem a szlovák kurzust látogató (főként ukrán anyanyelvű) diákok a szlovák nyelv elsajátításával kapcsolatos nehézségeit, valamint a szlovák nyelvi kurzusokat vezető pedagógusok oktatással kapcsolatos tapasztalatait vizsgálja.

¹ Köszönetet szeretnék mondani adatközlőimnek, hogy részt vettek a felmérésben.

A kérdőívet 16 diák töltötte ki (14 ukrán, 1 orosz és 1 afrikai hallgató). A kérdőív a nyelvi kompetenciákkal kapcsolatos attitűdöket vizsgálta: mely nyelvi kompetenciák elsajátítása jelenti a legnagyobb nehézséget a diákok számára, mely nyelvi jelenségeket tartják a legnehezebbnek, illetve legkönnyebbnek, a szókészlet mely részeit sajátították el a leggyorsabban, fontosnak tartják-e a nyelvtanítást.

Az adatközlők többségének az olvasás, írás, nyelvi produkció és a hallott szöveg megértése közül az írás okozza a legtöbb nehézséget. Saját bevallása alapján a diákok többsége az írott szöveget könnyen megérti, azonban a hallott (különösen a gyorsabb tempójú, illetve médiában elhangzott) szöveg feldolgozása nagyobb nehézséget jelent a számukra. Az adatközlők 68,75%-a tartja nehéznek a szlovák nyelvtant, a nyelvtani jelenségek közül a főnévragozás, valamint a többes szám alkotása a szlovák grammatika legproblematikusabb területe számukra.

Az adatközlők többségének a szlovák nyelv tanulása során a legnagyobb nehézséget az írás, illetve a nyelvtan jelenti, a leginkább problémamentes terület pedig a szókincs bővítése, az új kifejezések tanulása. Az adatközlők jelentős többsége a saját bevallása alapján könnyen elsajátítja az új szlovák szavakat, s a szókészlet legkönnyebb részei véleményük alapján: élelmiszerek (43,75%), ezt követik az öltözéddel, illetve a lakással, háztartással kapcsolatos kifejezések.

Az idegen nyelvi kurzusok sokat vitatott területe a nyelvtanítás. Az oktatók és tanulók véleménye egyaránt megoszlik arról, hogy mennyire legyen hangsúlyos a grammatika oktatása a kurzus folyamán. A megkérdezett adatközlők fele fontosnak tartja a nyelvtanítást, nyelvtanulást, 37%-uk azonban kevesebb nyelvtan és több konverzációt szeretne tanítási órákon, s 12% tartja ugyan fontosnak a nyelvtani magyarázatot, ám a gyakorlásra kisebb hangsúlyt fektetne.

A felmérés eredményeiből látható, hogy a szláv nyelvek hasonlóságának köszönhetően a szláv anyanyelvű tanulók a szókészletet könnyen elsajátítják, az egyes nyelvtani jelenségek a nyelvek tipológiai hasonlósága ellenére is gyakorlást igényelnek, valamint nagyobb hangsúly kell fektetnünk az írás gyakoroltatására, illetve a szövegértésre, különösen a hallott szöveg feldolgozására.

A felmérés második részében a szlovákot idegen nyelvként oktató pedagógusok vettek részt. A kérdőív az adatközlők által alkalmazott oktatási módszereket, a szlovák mint idegen nyelv tanítása során szerzett tapasztalataikat mérte fel. Annak ellenére, hogy a felmérésben csupán 4 oktató vett részt, az eredmények hasznos támpontként szolgálhatnak a szlovákot idegen nyelvként tanító kollégák számára. A megkérdezett pedagógusok közül ketten ezidáig csupán külföldi diákoknak oktattak szlovák nyelvet, két adatközlőnek pedig külföldi és Szlovákiában élő kisebbségi diákok szlovák nyelvi képzésével is van tapasztalata.

A szlovák nyelv oktatásával kapcsolatos eltérő módszertani nézeteket, különféle szemléletmódokat az adatközlők válaszaiban is megfigyelhetjük, ugyanis a megkérdezett pedagógusok különbözően vélekednek arról, hogy azonos vagy más-más módszereket alkalmazzunk a külföldi és a kisebbségi diákok szlovák nyelvi képzése során. A célcsoporttól függően eltérő pedagógiai módszereket alkalmazók figyelembe veszik a diákok anyanyelvét, valamint azt is, hogy a kisebbségi diákok nemcsak a nyelviskolában tanulják a szlovák nyelvet, hanem az alap-, illetve középiskolában is, így pl. a nyelviskolákban inkább a kommunikáció kaphat nagyobb hangsúlyt.

A külföldi diákok képzése során a megkérdezett pedagógusok fele ugyanazon pedagógiai módszerekkel oktatja a szláv és nem szláv anyanyelvű tanulókat. A nyelvtan tanításával kapcsolatban szintén megoszlanak a vélemények. Két adatközlő fontosnak tartja a nyelvtanítást, azonban a szláv anyanyelvű diákok számára kevésbé részletesen, mint a nem szláv anyanyelvűeknek. Egy adatközlő minden nyelvtani jelenséget anyanyelvi háttértől függetlenül egyformán tanít, s egy adatközlő a szláv anyanyelvű csoportokban csak néhány nyelvtani jelenség oktatását tartja indokoltnak. A megkérdezett pedagógusok a főnévragozás, elöljárószavak, a nyelvtani nem, igeragozás, pre-, illetve szuffixumok tanításával foglalkoznak kiemelten.

Az adatközlők a külföldi diákok oktatása során szerzett tapasztalataik alapján azt javasolják, hogy a szláv anyanyelvű diákokkal gyorsabban haladhatunk a tananyaggal, hatékonyabban tartják a célzottan bizonyos területekre irányuló szókincstanítást, illetve a kommunikáció előtérbe helyezését. Nem szláv anyanyelvű diákok esetében ajánlatos lassabban haladni a tananyaggal, az egyes nyelvtani jelenségek begyakorlására több időt fordítani, nagyobb hangsúlyt fektetni az írás, olvasás és kiejtés gyakorlására, valamint a folyamatos ismétlésre.

A felmérés eredménye, a megkérdezett külföldi diákok és a szlovák mint idegen nyelvet oktató pedagógusok véleménye alapján összegezhető, hogy a szlovák nyelv oktatása során az oktatónak figyelembe kell(ene) vennie a diákok anyanyelvi háttérét, más-más kurzusfelépítést igényel a szláv és nem szláv anyanyelvű, valamint a kisebbségi diákok szlovák nyelvi képzése. A külföldi diákok oktatása során szerzett tapasztalatok, a képzésben használt tankönyvek, módszertani segédanyagok a kisebbségi diákok szlovák nyelvi oktatását is segíthetik.

FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM:

- Pekarovičová Jana (2020): *Slovenčina ako cudzí jazyk predmet aplikovanej lingvistiky*. Stimul. Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Studia Academica Slovaca – centrum pre slovenčinu ako cudzí jazyk. ISBN 978-80-8127-290-5. https://dspace.uniba.sk/bitstream/handle/123456789/24/978-80-8127-290-5_Pekarovicova.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Vančo Ildikó (2017): *A szlovák nyelv tanítása szlovákiai magyar tanítási nyelvű iskolákban. Általános helyzetkép*. In: Magyar Nyelvőr, 3/272–291. <http://nyelvor.c3.hu/period/1413/141302.pdf>

TOVÁBBI SZAKIRODALOM

- Babiarová Andrea (2021): *Výučba slovenčiny ako cudzieho jazyka cez prízmu projektového vyučovania*. Humanities and Cultural Studies. https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/21692/1/Babiarova_Vyucba_slovenciny.pdf
- Pekarovičová Jana (2006): *Didaktika slovenčiny ako cudzieho jazyka*. In Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Ročník 18. https://fphil.uniba.sk/fileadmin/fif/katedry_pracoviska/kped/projekty/Archiv_Paedagogica/18_-_3.pdf